

KOKO KAUPUNGIN RADIO

YLEISRADIOTOIMINNAN SYNTY TAMPEREELLA 90 VUOTTA SITTEN

Jouni Keskinen

Yleisradiotoiminnan syntyhetkenä Suomessa voidaan pitää marraskuun alkua 1923. Tällöin Tampereen pääkadulta paikallisen puhelinosuuskunnan ullakkokerroksesta aloitti musiikki- ja puhelähetykset Arvi Hauvosen radioamatööriluvalla toiminut yleisradioasema. Se ei ollut lajissaan ainoa, eikä aivan ensimmäinenkään, mutta siitä muodostui Tampereen Radiona tunnettu radioasema, jonka lähetykset jatkuivat säännöllisinä aina siihen astikun valtiollisen monopoliaseman saanut Yleisradio otti aseman hallintaansa. Vaikka Yleisradion Tampereen Radiota voidaan siis pitää varhaisen Tampereen Radion jatkajana, käsittelee tämä artikkeli sitä lyhyttä mutta mielenkiintoista ajanjaksoa suomalaisen yleisradiotoiminnan historiassa, jolloin ei vielä ollut olemassa instituutiota nimeltä Yleisradio. Kyseisenä ajanjaksona paljolti radioyhdistysten ympärille syntyneet pienet radioasemat tilapäisesti ottivat hoitoonsa radiotoiminnan, jota valtio ei vielä ollut kiinnostunut eikä kykenevä hoitamaan.

Tampereen Radion varhaisvaiheet kertovat niistä oloista ja edellytyksistä, joissa yleisradiotoimintaa ennen Yleisradion aloittamista harjoitettiin. Ne tarjoavat vertailupohjaa tutkittaessa miten varhaiset radioasemat syntyivät, kuolivat ja miten ne järjestivät toimintansa sekä rahoituksensa. Samalla voidaan etsiä selitystä sille, miksi yleisradiotoiminta Suomessa alkoi yhdistyspohjalta eikä valtion tai liike-elämän hankkeena ja miksi ensimmäinen menestyksekkäs yleisradioasema syntyi juuri Tampereelle?

Yleisradiolla on ollut keskeinen asema suomalaisessa broadcasting-tutkimuksessa.¹ Siksi myös varhainen yleisradiohistoria on Suomessa mielletty pitkälti kehityksenä kohti Yleisradiota. Myös tamperelaiset radiotoiminnan pioneerit näkivät toimintansa jonkinlaisena välivaiheena. Se oli kuitenkin vaihe, jona kokeilujen kautta luotiin ne suomalaisen yleisradiotoiminnan muodot ja radio-ohjelmien perusmallit, joiden pohjalta Yleisradio saattoi toimintansa aloittaa. Kun tutkitaan varhaista tamperelaista radio-

toimintaa, tutkitaan siis samalla myös sitä, miten suomalainen yleisradiotoiminta sai kulttuurisen muotonsa.

SOTILAAT, INSINÖÖRIT JA RADIO-HARRASTAJAT SYTYTTÄVÄT KIPINÄN

Venäläinen fyysikko Aleksandr Popov testasi langatonta radiosähköisyhteyttä Kotkasta Suursaareen jo helmikuussa 1900. Todellinen tietotaito uudesta keksinnöstä levisi Suomessa lopulta kuitenkin sotilaiden, insinöörien ja myös nuorten radioharrastajien toimesta. Arvi Hauvonen oli kaikkea näitä.

Ennen Suomen itsenäistymistä 1917 Venäjän viranomaiset eivät sallineet radioalan opetusta Suomen teknillisissä oppilaitoksissa.² Ensimmäisen maailmansodan lopussa Saksasta palasi kuitenkin Suomeen jääkäreitä, jotka olivat Kuninkaallisessa Preussin jääkäripataljoona 27:ssä palvellessaan saaneet viestikoulutusta radiolaitteiden käytössä. Heidän kokemustaan hyö-

dynnettiin, kun Suomen puolustusvoimiin perustettiin nopeasti omat radiojoukot.³ Radiojoukoissa sai koulutusta moni nuori suomalaisen radiotoiminnan pioneeri. Yhtenä ensimmäisistä asevelvollisuutensa siellä suoritti Arvi Hauvonen kesällä 1918. Jo tätä ennen hän oli opinnoissaan kiinnostunut radiotekniikasta ja pääsi radiojoukoissa täydentämään taitojaan.⁴

Hauvonen sai insinööriopintun Tampereen Teknillisessä opistossa, jossa oli syksyllä 1917 viranomaisilta salassa rakennettu omista laboratoriovälineistä radioasema. Sillä suoritettiin lähetykskokeita ja kuunneltiin ulkomaista radioliikennettä. Sisällissodassa 1918 Teknillinen opisto oli yksi taisteluiden näyttämöitä ja punaiset joukot hävittivät radioaseman laitteiston löydettyään antennija opistorakennuksen ullakolta.⁵

Tilanteen rauhoituttua sisällissodan jälkeen myös radioharrastus alkoi levitä uudelleen. Hauvosella ja tämän kumppaneilla oli jo 1919 putkilähetin, jolla saatiin kipinälähettein yhteys ainakin Helsinkiin ja Ouluun. Joulukuussa 1919 annetun radiolain mukaan oikeus radiolaitteiden käyttöön kuului kuitenkin vain valtiolle. Armeijalle ja suojeluskunnille jäi kuitenkin oikeus käyttää omia kipinälennätinlaitteitaan.⁶ Niinpä Tampereellakin radiokokeilut siirtyivät syksyllä 1919 suojeluskunnan kenttäyhteysharjoituksiksi, joita tehtiin armeijan radiojoukoilta lainatulla lähettimellä.⁷ Kysymys radioharrasteen ja radioamatööritoiminnan laillisuudesta oli kuitenkin vielä ratkaisematta.

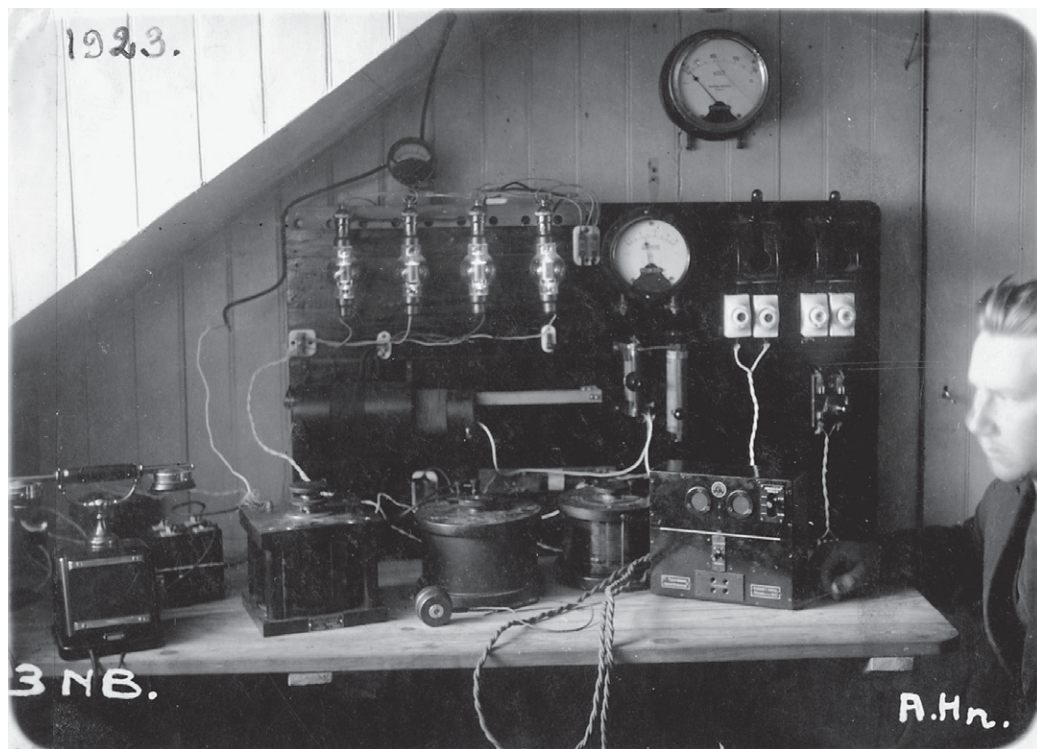
Nuoren Voiman Liitto oli 1908 perustettu *Nuori Voima* -lehden ympärille syntynyt nuorisjärjestö. Lehti oli syntynyt suomenkielisten koulujen oppilaskuntien lehtenä ja siitä oli 1920-luvulle tultaessa muodostunut oppikoulunuorison äänenkannattaja Suomessa.⁸ Nuoren Voiman Liiton uuden puheenjohtajan Ilmari Jäämaan myötävaikutuksella *Nuori Voima* -lehden perustettiin 1921 radioharrastuspiiri, jonka ympärille ra-

dioharrastajat ensi kertaa Suomessa järjestäytyivät. Samana vuonna ilmestyi Jäämaan kirjoittama *Nuorten kokeilijain ja keksijain kirja*, josta tuli nuorten radioharrastajien perusteos.⁹ Elokuussa 1921 valtioneuvosto teki kauaskantoisen päätöksen ja antoi Nuoren Voiman Liitolle oikeuden myöntää radioharrastuspiirinsä jäsenille lupia radiolaitteiden käyttöön. Lupaehdot olivat tiukat, mutta vuotta myöhemmin luvallisia radioamatööriasioita oli jo 15.¹⁰ Varsin pian luvansaaneet radioharrastajat alkoivat kokeilla myös musiikin ja puheen lähettämistä.

Arvi Hauvonen valmistui insinööriksi Tampereen teknillisen opiston sähkötekniikalta osastolta 1921 ja toimi tämän jälkeen Tampereen sähkölaitoksella piirtäjänä. Yhdessä Havulinna sähkölaitteissa työkennelleen insinööri Lauri Tiitolan kanssa he aloittivat äänilähetykskokeilut ensin Lempäälän Kuljussa ja sitten Tampereen Härmälässä Lepolan huvilalla kevätkesällä 1923. Keväällä 1923 Hauvonen oli hankkinut Nuoren Voima Liiton radioamatööriluvan.¹¹ Hänen saamansa amatöörikutsu 3NB tuli kuuntelijoille tutuksi Tampereen Radion alkuvaiheessa.

Suomenkielisen puheen ja musiikin kuuleminen herätti suurta mielenkiintoa Tampereen alueen radioharrastajissa. Kuuntelijamäärä lisääntyi, kun uusia radiovastaanottimia rakenneltiin Hauvosen ohjeilla. Pian Hauvosen asemalle alettiin etsiä parempaa lähetinpaikkaa korkeammalta ja lähempää kaupungin keskustaa. Etsinnän jälkeen uusi lähetinpaikka löytyi aivan kaupungin keskustasta Tampereen Puhelinosuuskunnan ullakkokerroksesta akku- ja generaattorihuoneen eteisestä. Puhelinosuuskunnalta saatiin lupa radioaseman sijoittamiseen Hämeenkatu 26 sijainneen talon kuudenteen kerrokseen.¹²

Aseman siirto Hämeenkadulle suoritettiin lokakuussa 1923. Uudessa paikassa lähetysantenni saatiin ilman erillistä mastorakennelmaa 30 metrin korkeuteen maan



Suomen ensimmäinen yleisradiolähetin, asema 3 NB ja aseman konstruktööri Arvi Hauvonen syksyllä 1923. Lähde: Arvi Hauvonen, Lahden kaupunginmuseon kuva-arkisto.

pinnasta.¹³ Nopeasti myös puhelinosuuskunnan insinöörit osoittivat kiinnostusta radioaseman toimintaan. Sekä sähkölaitoksen että puhelinosuuskunnan insinöörien osaaminen saatiin näin tukemaan Hauvosen ja Tiitolan radioasemahanketta. Laitteet ja tekninen osaaminen yleisradiolähetyksiä varten olivat siis valmiina. Vielä tarvittiin se historiallinen harppaus, jolla radioamatööriasema muutettiin oikeaksi yleisradioasemaksi.

TAMPEREESTA TULEE SUOMEN YKKÖSRADIOKAUPUNKI

Jo ennen oman yleisradiotoiminnan alkua Suomessa kuunneltiin ulkomaisia radio-

lähetyksiä. Harrastajien joukko lähti voimakkaaseen kasvuun vuoden 1923 aikana, kun huomattiin, että Suomessakin pystyttiin kuulemaan ensimmäisten ulkomaisten yleisradioasemien lähetyksiä. Erityisesti kuunneltiin brittiläisiä, mutta myös varhaisia saksalaisia ja ruotsalaisia lähetyksiä.¹⁴ Vuonna 1924 suomalaisissa sanomalehdissä julkaistiin myös brittiläisten ja saksalaisten asemien ohjelmatietoja. Aikakauslehdistä *Suomen Kuvalehti* seurasi tiiviisti ”langattoman kotipuhelimen” kehitystä vuodesta 1923 lähtien.¹⁵ Samaan aikaan sähköliikkeit alkoivat myydä ulkomailla valmistettuja putkivastaanottimia. Erilaisten tapahtumien yhteydessä pidettiin myös julkisia radiokonsertteja, joissa yleisöllä oli tilaisuus kuulla ulkomaisten ja ensimmäisten koti-

maisten ”broadcasting-asemien” lähetyksiä. Tammikuussa 1923 Nuoren Voiman Liiton talvipäivillä Helsingissä turkulainen Leo Lindell, joka oli tehnyt ensimmäiset ääniradiokokeilut, järjesti rakentamallaan laitteilla radiokonsertin.¹⁶ Vuotta myöhemmin Tampereella talvipäivien yhteydessä pidetyssä radiokonsertissa kuunneltiin brittiläisten radioasemien ohjelmia, jolloin mm. ”Aberdeenista kuului yli suuren salin selkeästi ja kauniisti puhe ja soitto”.¹⁷

Yksityiselle henkilölle luvan saanti radiovastaanotinten hankintaan ja käyttöön kulkulaitos- ja yleisten töiden ministeriöltä oli hankalaa ja kallista. Jotta kuuntelulupien hankkiminen saataisiin helpommin järjestettyä, syntyi ajatus radioharrastajat yhteen keräävien radioyhdistysten perustamisesta. Niinpä lokakuun lopussa 1923 Helsingissä perustettiin Suomen Radioyhdistys – Finlands Radioförening -niminen kaksikielinen yhdistys. Sen tavoitteena oli edistää ja levittää tietoa radioharrasteesta, avustaa jäseniään lupien hankkimisessa ja toimia jonkinlaisena kattojärjestönä muille Suomeen perustettaville radioyhdistyksille sekä pitää yhteyttä muiden maiden vastaaviin yhdistyksiin.¹⁸

Tampereella oltiin myös syksyllä 1923 perustamassa radioyhdistystä. Vaikka 1.12.1923 perustettu Tampereen Radioyhdistys liitettiin jo samassa kuussa omana alaosastona osaksi Suomen Radioyhdistystä, epäiltiin Tampereella alusta asti Suomen Radioyhdistyksen kykyä toimia myös tamperelaisten edunvalvojana. Tampereella radioyhdistyksen mielenkiinto suuntautui paljolti lähetystoimintaan ja oman radioaseman kehittämiseen, kun Suomen Radioyhdistyksen mielenkiinto kohdistui enemmän radiovastaanottimiin ja kuuntelutoimintaan. Helsingiläisenä yhdistyksenä sen nähtiin Tampereella keskittyvän liikaa vain pääkaupungin asioihin.¹⁹

Nopeasti kävikin ilmi, että radioaseman toiminnan kehittäminen vaati Tampereen

Radioyhdistyksen rekisteröitymistä myös omana itsenäisenä yhdistyksenä, vaikka se muodollisesti jäi Suomen Radioyhdistyksen alajaostoksi. Niinpä Tampereen Radioyhdistys hyväksyttiin 29.4.1924 omana oikeustoimikelpoisena yhdistyksenä yhdistysrekisteriin. Yhdistyksen säännöissä erottui Suomen Radioyhdistyksestä poikkeavana neljäs pykälä, jossa todettiin Tampereen Radioyhdistyksen tavoitteena olevan ajanmukaisen radiolähetyksiaseman ylläpitäminen.²⁰

Vuosina 1924–1926 omia radioyhdistyksiä syntyi myös mm. Raumalla, Jyväskylässä, Porissa, Mikkelissä, Turussa, Viipurissa, Pietarsaareissa ja Lahdessa.²¹ Monilla yhdistyksillä oli omaa radiotoimintaa pienitehoisilla kantomatkaltaan lyhyillä lähetimillä. Yleisradion historia mainitsee kuitenkin vuonna 1924 Suomessa olleen vain kolme merkittävää yleisradioasemaa: Tampereen Radio, Helsingin Radiopataljoona ja Radiola.²²

Helsingissä valtion omistama Radiopataljoonan asema oli alkanut lähettää Katjanokan asemalta yleisölle tarkoitettua ohjelmaa joulukuussa 1923. Säännölliset lähetykset alkoivat vasta huhtikuussa 1924 loppuen tilapäisesti kesällä 1924, jolloin Nuoren Voiman Liiton Helsingin kerho käynnisti amatöörikutsulla 2NI toimineen Radiola-nimisen aseman. Maaliskuun 23. päivä 1924 lähetyksensä aloittanut Radiola joutui kuitenkin taloudellisiin vaikeuksiin jo alle puoli vuotta lähetyksen alkamisen jälkeen. Erityisesti elävää musiikkia soittamaan palkatun radio-orkesterin kustannukset nousivat Radioalalle liian suuriksi.²³

Suomen Radioyhdistys oli keväällä 1924 aloittanut omien ohjelmien radioimisen Radiopataljoonan aseman kautta. Vaikka yhdistyksen piti olla nimenomaan radionkuuntelijoiden maanlaajuinen yhteenliittymä, se näki radioamatöörien Radiolassa kilpailijan. Niinpä Suomen Radioyhdistys ei halunnut antaa Radiolalle minkäänlaista tukea aseman taloudellisissa vaikeuksissa. Radiola

joutuikin lopettamaan toimintansa varojen puutteessa jo marraskuussa 1924. Tämän jälkeen Radiopataljoonan asema aloitti uudelleen lähetystoimintansa.²⁴

Kun Tampereella pystyttiin yhden oman aseman takana, Helsingissä tilannetta sotki kilpailevien asemahankkeiden lisäksi myös kysymys valtakunnallisen radiotoiminnan aloittamisesta. Koska valtion oma kiinnostus yleisradioaseman rakentamiseen heräsi hitaasti, sai valtioneuvosto vuonna 1923 kaksi lupa-anomusta suuren yleisradioaseman rakentamisesta. Molemmista haettiin myös yksinoikeutta lähetystoimintaan kolmen vuoden ajaksi.²⁵

Suomen Radioyhdistykseltä pyydettiin lausunnot molemmista anomuksista. Lausunnossaan se päätyi puoltamaan suuraseman lähetysoikeuden antamista suomalais-amerikkalaisen lakimiehen Toivo H. Nektonin muodostamalle Suomen Äännelehti Oy:lle. Monopolioikeuden antamista lähetystoimintaan Suomen Radioyhdistys kuitenkin vastusti. Niinpä valtioneuvosto 28.2.1924 myöntämässään toimiluvassa hylkäsi anomuksen yksinoikeudesta yleisradiotoimintaan ja määräsi, että valtion olisi saatava valvoa aseman rakentamista. Uuden radioaseman oli myös aloitettava lähetystoiminta puolen vuoden kuluessa tai lupa raukeaisi.²⁶

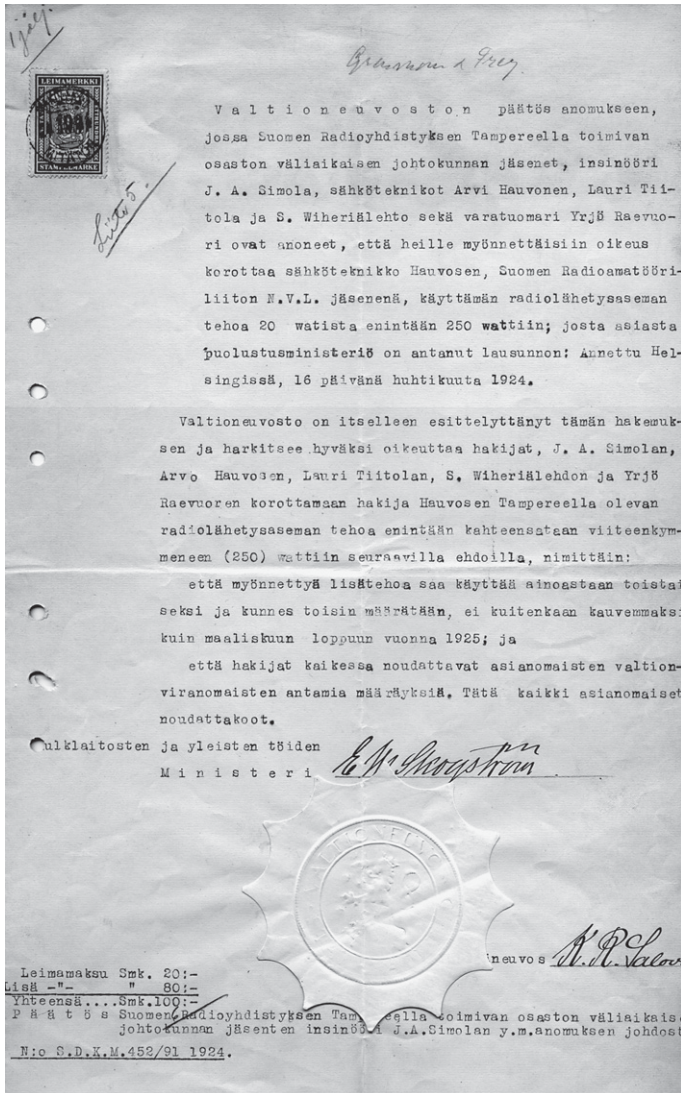
Vaikka anomus radiomonopolista oli hylätty, myönnetty suurasemalupa hankaloitti Tampereen Radion toimintaa. Tampereen Radioyhdistys oli jo helmikuussa 1924 ryhtynyt toimiin luvan saamiseksi 250 watin lähetysteholle silloisen vaatimattoman amatööriluvan salliman 20 watin sijaan. Yleisten töiden ministeriö ei kuitenkaan katsonut voivansa antaa lupaa millekään isompitehoiselle asemalle ennen kuin Suomen Äännelehti Oy:n lähetystoiminnan aloittamisen määräaika olisi rauennut.²⁷

Tampereen Radioyhdistyksen tehonkorotushakemusta tukivat niin Suomen Radioyhdistys, Nuoren Voima Liiton Ra-

dioamatööriliitto kuin suojeluskuntain püriesikuntakin. Äännelehti Oy:n johtaja Nekton, alkuperäiseltä nimeltään Itkonen, kuitenkin vastusti pienintäkin tehonkorotusta. Tilanne muuttui vasta kun muilta Äännelehti Oy:ssä mukana olleilta henkilöiltä saatiin tieto, ettei yhtiön päärahoittajalla Toivo H. Nektonilla ole rahaa toteuttaa asemahanketta. Saatuaan Tampereen Radioyhdistykseltä tiedon Äännelehti Oy:n taloudellisesta tilanteesta päätti ministeriö 16.4.1924 antamallaan päätöksellä myöntää Tampereen radioasemalle oikeuden korotettuun tehoon.²⁸

Tampereen Radion saamaa lupaa voidaan pitää historiallisena, sillä toisin kuin aiemmat pienitehoiset amatööriluvat, se oli ensimmäinen Suomessa koskaan annettu yleisradioaseman rakentamista koskeva päätös, joka todella toteutettiin ja jonka pohjalta yleisradiotoimintaa harjoitettiin useita vuosia ennen valtiollisen Yleisradion aloittamista. Vaikka lähetystehoa ei heti saatu nostettua luvan sallimaan 250 wattiin, pystyttiin tehoa ja radiolähetteen laatua kevään ja kesän aikana saaduista uusista osista huomattavasti parantamaan. Kokouksessa 7. toukokuuta 1924 Arvi Hauvosen Nuoren Voima Liiton amatööriluvalla aloittanut Hämeenkadun radioasema siirrettiin muodollisestikin Tampereen Radioyhdistykselle ja aseman nimeksi tuli Tampereen Radio.²⁹

Helsingissä yleisradiotoimintaa jatkoi Radiolan konkurssin jälkeen Suomen Radioyhdistys vuokraamalla puolustusvoimain Radiopataljoonan lähetintä ja lyhyen aikaa myös Suojeluskuntain Helsingin Fabianinkadun lähetintä. Tilanne ei kuitenkaan tyydyttänyt kumpaakaan osapuolta. Suomen Radioyhdistys oli perustettu radionkuuntelijain etujärjestöksi eikä suinkaan itse tuottamaan yleisradio-ohjelmaa, mihin sillä ei ollut taloudellisia ja teknisiä edellytyksiä. Puolustusvoimain sisällä taas siviilipuolen yleisradiotoiminnan tukeminen aiheutti ristiriitoja. Radiopataljoonan komentaja



Valtioneuvoston historiallinen lupapäätös 16.4.1924 Tampereen radiolähetysaseman tehon korottamisesta 250 wattiin. Lupa oli ensimmäinen Suomessa annettu yleisradioaseman rakentamista koskeva päätös, joka toteutui ja jonka pohjalta yleisradio toimintaa harjoitettiin. Lähde: Tampereen Radioyhdistyksen arkisto. Museokeskus Vapriikki, Tampere.

Jänneksen aloitteesta maaseutuväestölle suunnattujen ohjelmien tukemiseen. Tilanne jäi siis Helsingissä avoimeksi, kun kovasti toivotun uuden ohjelmayhtiön perustamista saatiin vielä odotella.³⁰

Siinä missä Helsingissä yleisradiotoiminnan alku synnytti useita eri intressipiirejä ja monia taloudellisesti heikkoja toimijoita, pystyttiin Tampereella voimavarat keskittämään yhden oman radioaseman toiminnan kehittämiseen. Miten tämä tapahtui, siitä enemmän seuraavassa.

A.R. Stenholm kannatti radiojoukkojen toiminnan laajentamista yleishyödylliseen suuntaan, mutta keväällä 1925 hänen esimiehensä teknillisten joukkojen komentaja Unto Sarlin jopa eväsi määrärahat Radiopataljoonan lähettimen kautta tapahtuvalta yleisradiotoiminnalta. Lopulta kiista ratkesi maatalousministeriön myöntämällä määrärahalta, joka myönnettiin Maataloustuottajain Keskusliiton puheenjohtajan Juho

ONNISTUNUTTA SIDOSRYHMÄ-YHTEISTYÖTÄ

Monissa Suomen kaupungeissa perustettiin vuosina 1924–1926 harrastajien ja paikallisten radioyhdistysten radioasemia. Niistä useimmat jäivät kuitenkin lyhytaikaisiksi eivätkä kasvaneet ammattimaisiksi yleisradioasemiksi. Mikä sitten teki Tampereen Radiosta muita yrittäjiä menestyksekkääm-

män? Ehkäpä se, että Tampereella varsin nopeasti tajuttiin, että menestyksekkäs yleisradiotoiminta tarvitsi kontakteja ja tukijoita sitä ympäröivästä yhteisöstä. Tamperelaisen yleisradiotoiminnan alkuvaiheen menestyksen edellytyksiä etsittäessä kiinnittyikin huomio siihen toimijoiden verkostoon, joka ensimmäisten yleisradiokokeilujen ja perustetun Tampereen Radioyhdistyksen ympärillä toimi.

Tampereella yleisradiotoiminnan ensimmäiset kokeilijat Arvi Hauvonen ja Lauri Tiitola olivat nuoria insinöörejä, jotka olivat saaneet koulutuksensa Tampereen teknillisessä opistossa. Teknisessä oppilaitoksessa heidän opettajinaan toimi 1910- ja 1920-luvun taitteessa myöhemmin radioalallakin vaikuttaneita henkilöitä. Tällaisia olivat mm. myöhempi Edistyspuolueen kansanedustaja ja Suomen Teollisuusliiton toimitusjohtaja V.M.J. Viljanen, joka oli 1923 mukana Suomen Äännelennätin Oy:n radiohankkeessa ja 1924–1925 väliaikaisen radiokomission kärkihahmoja. Radiokomission työn tuloksena syntyi ehdotus ensimmäiseksi radiolaisiksi keväällä 1926, joka pitkälti määritteli suuntaviivat juuri perustetun Yleisradion toiminnalle.³¹ Lyhyen aikaa Tampereen teknillisessä opistossa opetti myös myöhempi Teknillisen korkeakoulun sähkö- ja radiotekniikan professori Viljo Ylöstalo, josta tuli Yleisradion perustamisen jälkeen sen johtava tekninen asiantuntija ja johtokunnan jäsen.³²

Hauvonen työskenteli Tampereen Radioyhdistyksen perustamisen aikoihin Tampereen sähkölaitoksella. Niinpä kiinnostus radiotoimintaan levisi sähkölaitoksella nopeasti. Tämä näkyi myös Tampereen Radioyhdistyksen hallituksessa sen toiminnan alusta lähtien. Sekä Tampereen sähkölaitoksen apulaisjohtaja A.R. Allinniemi että johtaja J.A. Simola kuuluivat Radioyhdistyksen hallitukseen sen alkuvuosina. Radioaseman lähetinkoneiston suunnittelu ja toteutus tehtiinkin sekä Hämeenkadun että

myöhemmän Tammerkosken radioaseman osalta sähkölaitoksen insinöörivoimin, kun Hauvonen, Simola ja Allinniemi toimivat radioyhdistyksen teknisinä asiantuntijoina.³³

Sähkölaitoksen ohella myös puhelinlaitoksen rooli Tampereen Radion taustalla oli merkittävä. Radioaseman ensimmäiset toimitilat saatiin puhelinlaitoksen kuudennessa kerroksessa sijainneen akku- ja latausgeneraattorihuoneen eteisestä. Ullakkohuoneen tilat luovutti radioaseman käyttöön puhelinlaitoksen isännöitsijä, insinööri Valfrid Lehmus. Monin tavoin puutteellisten tilojen paras puoli oli se, että energian saantimahdollisuudet olivat hyvät, sillä puhelinkeskuksen akuista oli saatavissa riittävästi sen aikaisten putkilähettimien vaatimaa hehkutusvirtaa, jonka puhelinlaitos antoi radioasemalle ilmaiseksi.³⁴

Seuratessaan radiolähettimien rakentamista ja testausta myös puhelinlaitoksen insinöörit innostuivat radiotekniikasta ja rakentelusta. Radiotoimintaan mukaan päätyivät mm. puhelinlaitoksen ylimekaanikko K.A. Lindstedt, josta tuli radioaseman ensimmäinen studioteknikko aikana, jolloin aseman tiloja tuskin olisi voinut nimittää studioksi nykymerkityksessä. Arvi Hauvosen paikan asemanhoitajana myöhemmin perinyt Georg Hoffström (myöhempi Horne) taas oli töissä puhelinlaitoksen talossa sijainneessa Etelä-Suomen Kaukopuhelimen keskuksessa ja tuli tätä kautta mukaan radiotoimintaan. Hän myös dokumentoi valokuvaamalla tamperelaista radiohistoriaa.³⁵

Vaikka insinöörien edustus alkuaikojen Tampereen Radioyhdistyksessä oli vahva, saatiin yhdistyksen kautta radiotoimintaan mukaan myös muita paikallisia vaikuttajia. Ensimmäisessä radioyhdistyksen johtokunnassa ei-insinöörejä edusti Yrjö Raevuori. Sen lisäksi, että varatuomarina Raevuori oli varmasti oikea henkilö hoitamaan radioaseman pyörittämiseen liittynyttä runsasta lupabyrokratiaa, oli hän myös maailmasotien välisen ajan Tampereen merkittävimpiä

paikallispoliitikkoja, jonka kontakteista radioasema epäilemättä hyötyi. Aina Yleisradion ensimmäiseen hallintoneuvostoon ja kansanedustajaksi asti nousi myöhemmin urallaan myös Tampereen Radion ensimmäisenä ohjelmapäällikkönä 1924 toiminut diplomi-insinööri Sulo Heiniö. Sekä Raevuori että Heiniö edustivat maltillista, liberaalia Edistyspuoluetta, joka maailmansotien välisen ajan Suomessa sai kokoaan enemmän poliittista vastuuta pyrkiessään sovitteluun oikeiston ja vasemmiston välillä.³⁶ Maltillista epäpoliittista linjaa yritti noudattaa myös Tampereen Radio. Vuoden 1924 eduskuntavaalien edellä vaalipuhe-aikaa ei tosin vielä ”kaiken varalta” myyty vasemmiston ehdokkaille, mutta jo tammi-kuussa 1925 ennen presidentinvaaleja radiotihti vaalipuheet kaikkien pääpuolueiden valitsijamiehiltä. Saatu kuuntelijapalautte oli myönteistä, ja puheita pidettiin kaikilla ta-
hoilla tyyntinä ja asiallisina.³⁷

Niin pian kuin amatööriasema 3NB vuoden 1923 lopulla alkoi muuttua säännöllistä yleisradio-ohjelmaa lähettäväksi Tampereen Radioksi, tarvitsi se ohjelmantekijöitä. Aseman suppea äänilevyistö oli pian soitettu, ja levyjen huono radiosoitte-tekniikka sekä vallitseva laatuksitys puolsivat elävää musiikkia.³⁸ Avuksi tuli yhteistyö paikallisten ravintola- ja elokuvayrittäjien kanssa. Aseman alakerrassa ja naapuritalossa sijaitsivat Ravintola Villensauna ja elokuvateatteri Scala. Molemmissa soitti iltaisin Tampereen parhaisiin lukeutunut elävä orkesteri, Villensaunassa italialaisen viulistin Gennaro Romanon johtamana ja Scalassa mykkäfilmien taustalla kapellimestari Ilmari Veneskosken johdolla. Radioasemalta vedettiin mikrofonijohdot molempiin paikkoihin ja se kummasta sattui tulemaan sopivaa musiikkia, pääsi radioon. Aivan aluksi orkesterit esiintyivät radiossa ilmaiseksi, mutta Villensaunan orkesterin pitäessä kesätaukoa kesä-heinäkuussa 1924 palkattiin Romano orkestereineen radioyhdistyksen

varoin soittamaan. Loppuvuodesta 1925 mikrofoni sijoitettiin myös Elokuvateatteri Olympiaan.³⁹

Tampereen Radion ensimmäinen varsinaisen menestysohjelma olivat heinäkuussa 1924 järjestettyjen Pariisin olympialaisten tuloslähetykset.⁴⁰ Radioyhdistys oli varautunut suomalaisten mitalisateeseen sopimalla Suomen Tietotoimiston kanssa, että radioasema sai kisojen aikana päivittäin toimiston asiamiehen välityksellä kaikki kisoja koskevat tiedot ja sähkösanomat kuuntelijoille välitettäväksi. Ilmeisesti sanomalehtien omistamassa STT:ssä ei vielä tässä vaiheessa nähty kilpailuasetelmaa radion ja sanomalehtien välillä tuoreiden uutisten välittämisestä, mikä myöhemmin johti Yleisradion ja STT:n aina vuoteen 1934 asti kestäneisiin kiistoihin. Pariisin kisojen aikana olympia-uutisia välitettiin Tampereen Radiossa joka ilta ja ne lisäsivät merkittävästi tavallisten ihmisten kiinnostusta radiotoimintaan. Uusia radiovastaanottimia rakennettiin ja hankittiin, kun monissa paikoissa kaupungissa ja läheisellä maaseudulla kokoontuttiin joukolla iltaisin kuuntelemaan kisatuloksia.⁴¹

Radion studioon houkuteltiin myös esiintyjä. Ensimmäisiä heistä oli oopperalaulaja Arvo Jorma, joka esiintyi ullakolta suoraan lähettimen vierestä laulaen ilman säestystä. Vuonna 1924 puhelinlaitos antoi radioaseman studiona käytettäväksi konttorin ja isännöitsijän huoneen välisen eteisen. Sinne saatiin piano ja Verkatehtaalta huopaa, joka ripustettiin huoneen seinille lähetyksen ajaksi. Tästä ”studiosta” voitiin jo lähettää monipuolisempia musiikkiesityksiä ja myös erilaisia esitelmiä. Yksi ensimmäisistä radioesitelmistä oli keväällä 1924 Tampereen lyseon ruotsin kielen lehtorin V.A. Nordmanin esitelmä Kustaa III:sta. Erityisesti Tammerkosken aseman aloittaessa joulukuussa 1924 esitelmätoiminta oli tasokasta ja monipuolista. Yleensä esitelmän pitäjät tarjoutuivat itse puhumaan radioon. Esimerkiksi marraskuussa 1924 Kotkan

edustalla räjähtäneen höyrylaiva Tiutisen 24 kuolonuhria vaatineen onnettomuuden jälkeen kuultiin Tampereen Radiossa selostus höyrypannujen räjähdysmahdollisuuksista.⁴²

Kuten tamperelaisen TV-toiminnan alkuaikoina, hyötyi myös varhainen radio-toiminta Tampereen teattereista ja niiden näyttelijöistä, jotka Tampereen Radion alkuvuosina avustivat ohjelmatoiminnassa mm. lausunta- ja laulunumeroin. Lokakuusta 1925 lähtien välitettiin radiossa myös Tampereen Teatterin ja Tampereen Työväen Teatterin esittämiä näytelmiä. Kun radioasema syksyllä 1924 siirtyi Tammerkosken rantaan teatteritalon välittömään läheisyyteen, sijoitettiin teatteritaloon ”ohjelmansuoritushuone”, josta vedettiin 20 metrin pituinen kaksoisjohto asemarakennukseen.⁴³

Oman ohjelmatoiminnan lisäksi ohjelmaa saatiin myös Tampereen ulkopuolelta. Tampereen Radioyhdistys vaihtoi jonkin verran ohjelmia Porin Radioyhdistyksen kanssa ja Helsingistä alettiin välittää syksyllä 1925 Suomen Radioyhdistyksen ohjelmia.⁴⁴ Ilta-aikaan omien ohjelmien loputtua releoititiin myös ulkomaisten asemien ohjelmia. Etupäässä nämä olivat Tukholman ja Oslon asemien ohjelmia. Tätä releointia jatkettiin vielä Yleisradion ohjelmatoiminnan alettua vuonna 1927.⁴⁵

Suomalaisen radion perusohjelmatyypit oli siis jo pitkälti luotu, kun Yleisradiota alettiin perustaa. Viihteen lisäksi Tampereella nähtiin varhain myös radion sivistystehtävä, joka alkoi korostua aseman kuuntelijakunnan laajentuessa radioharrastajista tavallisiin koteihin. Kun Tampereen Radioyhdistys arpajaismainoksessaan 1925 ylpeänä kertoi, kuinka maamme huomattavin radioasema oli ”välittänyt mitä vaihtelevinta ohjelmaa, kuten arvokkaita esitelmiä, soitto-, laulu-, ooppera- ym. esityksiä, tärkeimpiä uutisia sekä sunnuntaisin jumalanpalveluksia”⁴⁶, voi tekstistä lukea samoja ihanteita kuin brittiläisen BBC:n alkuaikojen keskeisellä

pääjohtajalla John Reithillä. Vuonna 1924 kirjassaan *Broadcast Over Britain* hän muotoili BBC:n tavoitteeksi: ”Viedä ja välittää mahdollisimman suureen määrään koteja parhaat tiedot, pyrkimykset ja saavutukset kaikilta ihmiselämän osa-alueilta”.⁴⁷

TAMPEREEN RADION VARAINHANKINTA

Helsingin taloudellisiin vaikeuksiin kaatu- neet radiohankkeet osoittivat, että radio- aseman perustaminen yleisradiotoiminnan alkuvuosina oli taloudellisesti haastavaa. Myös Suomen Radioyhdistyksen ohjel- matoiminta Radiopataljoonan ja Suojelus- kuntain asemien kautta oli jatkuvissa talo- udellisissa vaikeuksissa ennen Yleisradion aloittamista.⁴⁸ Valtiota toivottiin rakenta- maan lähetysasemat, mutta nuoren tasaval- lan intressit olivat muualla ja varat vähissä. Lisäksi langatonta liikennettä hallinnoineen lennätinhallituksen asema oli vielä Suomes- sa vakiintumaton, joten sen rooli ei radio- kysymyksessä noussut merkittäväksi, kuten monissa Länsi-Euroopan maissa. Niinpä valtion aktivoituminen yleisradiokysymyksen hoidossa tapahtui hyvin hitaasti. Omat intressinsä yleisradiokysymyksen nope- ampaan ratkaisemiseen oli niin Suomen Radioyhdistyksellä, sähkö- ja radioliikkeil- lä maahantuojineen kuin lehdistölläkin. Ruotsissa sanomalehdistö, radioteollisuus ja uutistoimisto TT muodostivatkin yleis- radioyhtiön 1925⁴⁹, mutta Suomessa vas- taavaa yhteistyötä ei syntynyt, eikä millään intressiryhmällä ollut riittäviä resursseja ja konsensusta ryhtyä asiaa yksin hoitamaan. Lehdistön aloitteesta käytiin kuitenkin ko- kousten sarja, joiden pohjalta syntyi joulu- kuussa 1924 ns. väliaikainen radiokomissio. Veikettiin vielä aikansa ennen kuin sen työn tulokset konkretisoituivat.⁵⁰

Suomalaisissa alkuaikojen radiohank- keissa ei siis taustalla ollut postilaitosta ja

radioteollisuutta kuten Iso-Britanniassa ja Saksassa tai puhelinyhtiöitä ja sanomalehtiä kuten osalla Yhdysvaltojen varhaisista radioasemista.⁵¹ Suomalainen kuriositeetti oli Hangon keksitehtaan omistama radioasema, mutta senkin toiminta jäi vain noin vuoden mittaiseksi.⁵² Niinpä siinä vaiheessa kun radioaseman pito muuttui harrasteesta säännölliseksi yleisradiotoiminnaksi, oli radioaseman toiminnan edellytyksenä hyvien paikallisuhteiden lisäksi onnistunut oma varainhankinta. Tampereen Radion ensimmäisinä vuosina tuloja hankittiin jo monin kaupallisten ja paikallisten radioasemien käytössä myöhemminkin ollein keinoin. Tampereen Radion taloudellinen tilanne oli silti alkuvuosina epävakaa. Lopulta tuottoisimmaksi osoittautui nykymittapuilla hiukan yllättävä varainhankintakeino.

Tampereen Radioyhdistystä joulukuussa 1923 perustettaessa siihen liittyi noin 30 jäsentä. Jäseniksi liittyneiltä päätettiin periä 25 markan liittymismaksu, ja yhdistyksen hallitus sai tehtäväksi ryhtyä toimiin radioaseman toiminnan tukemiseksi. Yhdistyksen jäsenmäärä kohosi nopeasti sataan, mutta samaan aikaan lisääntyivät myös kulut. Niinpä maaliskuussa 1923 radioyhdistys hyväksyi esityksen, jossa jäseneksi aikovilta perittiin 50 markkaa Suomen Radioyhdistyksen jäsenmaksua, 50 markkaa Tampereen Radioyhdistyksen jäsenmaksua ja 25 markkaa kuuntelulupatodistuksen toimittamisesta. Tämän lisäksi määrättiin 100 markan kuuntelumaksu. Näin ollen liittyvän jäsenen olisi ensimmäisenä vuonna pitänyt maksaa 225 markkaa.⁵³

Summa oli niin suuri, että se sai monet empimään jäsenyyttä ja kuunteluluvan hankintaa. Erityisesti ns. kidekuuntelijoille, joista monet olivat nuoria koulupoikia, summaa pidettiin kohtuuttoman suurena. Niinpä jo vuoden 1925 alusta alennettiin vanhojen jäsenten jäsenmaksua Tampereen Radioyhdistyksen osalta 25 markkaan ja kuuntelumaksua 60 markkaan. Lisäksi pyydettiin,

että Suomen Radioyhdistykselle Helsinkiin Tampereen alajaoston kautta maksetuista jäsenmaksuista puolet saataisiin takaisin radioaseman toimintakuluja varten. Jäsen- ja kuuntelumaksut tuottivat kuitenkin vuonna 1924 yhteensä ainoastaan 6570 markkaa eli nykyrahassa reilu 2100 euroa.⁵⁴

Kuuntelumaksujen maksaminen oli vapaaehtoisuuden varassa, eikä mitään pakkokeinoja niiden perimiseen ollut. Niinpä Tammerkosken radioaseman aloitettua marraskuussa 1924, päätettiin erityisesti kidekuuntelijoita varten luoda oma halvempi taksa, ja maaliskuusta 1925 lähtien heiltä kerättiin vapaaehtoista, kolmesti vuodessa maksettavaa 15 markan kuuntelumaksua. Näin saatiin suuri joukko aiempia salakuuntelijoita kuuntelumaksun piiriin. Parhaimmillaan noin 2000 kidekuuntelijaa maksoi vapaaehtoista kuuntelumaksua, joka vuonna 1925 tuotti radioyhdistykselle 44 830 markkaa tuloja.⁵⁵

Radiotoiminnasta innostuneilta henkilöiltä kerättiin myös lahjoituksia radioasemalle. Lahjoitukset tuottivat ensimmäisenä kokonaisena toimintavuonna 1924 enemmän kuin varsinaiset kuuntelumaksut eli 18 700 markkaa. Tulot eivät kuitenkaan riittäneen vakinaisten menojen kattamiseen, kun kesäaikaan myös radiossa esiintyneille Gennaro Romanon orkesterille piti maksaa säännöllisiä korvauksia.⁵⁶ Niinpä kesäkuusta 1924 lähtien radiossa alettiin muiden ohjelmien välissä välittää mainoksia. Halvin mainosmaksu oli 25 markkaa illassa ja mainoksen pituus sai olla korkeintaan yksi konekirjoitusliuska joka toiselle riville kirjoitettuna. Aluksi mainoksia saatiin kuitenkin kaupaksi vain vähän, ja vasta vuoden 1925 puolella niiden tuotto lähti nousuun Tammerkosken aseman isomman tehon ja laajenneen kuuluvuusalueen myötä. Niinpä vuoden 1925 alusta valittiin mainospäällikkö, jonka tehtävänä oli hankkia asemalle mainoksia. Mainosten lisääntyessä päätettiin myös kalliimpien mainosten sanalukua



Tampereen radioyhdistyksen radioarpajaisten myyntitempaus Keskustorilla alkuvuodesta 1926. Kuvassa Radioyhdistyksen auto antenneineen. Keskellä ratin takana asemanhoitaja Arvi Hauvonen. Lähde: Georg Horne (Hoffström), Vapriikin kuva-arkisto.

lyhentää puoleen, jotta ne eivät vieneet liikaa ohjelma-aikaa. Tammerkosken aseman valmistuttua vuoden 1924 lopussa, radioasemaa myös esiteltiin maksua vastaan ja radioyhdistys myi aseman valokuvia sekä vuokrasi tilaisuuksiin vastaanottimia ja kovaäänisiä.⁵⁷

Tampereen Radioyhdistyksen kahden ensimmäisen vuoden kirjeenvaihtoa tarkastellessa huomaa, että rahankäyttö ei ollut erityisen ammattimaista. Kirjanpito sisältää runsaasti maksuliikenteeseen liittyvää kirjeenvaihtoa ja myös maksukehotuksia. Välillä tavaraa on ostettu johtokunnan jäsenten nimissä ja ostoja selvitelty jälkikäteen. Erityisesti varoja vei vuoden 1924 jälkipuoliskolla uuden Tammerkosken radioaseman rakennushanke. Vaikka sitä varten saatiin huomattavia lahjoituksia, eivät ne riittäneet

rakennuskustannuksiin ja aseman vakinaisten menojen kattamiseen. Niinpä radioyhdistyksen hallituksen jäsenet joutuivat yhdistyksen nimissä takaamaan pankkivekseleitä, joissa luotonantajina toimivat Tampereen Osakepankki ja Kansallisosakepankki. Vuoden 1924 lopussa radioyhdistyksen velat olivat enimmillään noin 90 000 markkaa eli nykyrahassa vajaa 30 000 euroa.⁵⁸

Tammerkosken rantaan rakennettu radioasema sai myös runsaasti tukea. Tampereen kaupunginvaltuusto myöntyi 19. elokuuta 1924 vuokraamaan radioasemarakennukselle paikan kosken rannasta teatteritalon tuntumasta ja antoi oikeuden lähetyksiantennin asentamiseen teatteritalon tornista Ruuskasen talon katolle sekä maatasolankojen kiinnittämiseen kosken ranta-aitaan. Kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer lah-

joitti radioyhdistykselle lähetyssasemarakennuksen piirustukset. Otra Oy (eli silloinen Tampereen Rakennuskonttori) ja sen johtajat kauppaneuvos A. Hahl ja K.B. Saarela Oy lahjoittivat suuren osan rakennustarvikkeista. Lisäksi silloinen kauppaneuvos Emil Aaltonen lahjoitti koko asemarakennuksen urakkasumman 10 000 markkaa. Rakennustyön suoritti rakennusmestari J. Valtonen, joka samaan aikaan urakoi vieressä rakenteilla ollutta Tampereen kirjastotaloa. Näin ollen asemarakennuksen noin 30 000 markan kokonaiskustannuksista jäi radioyhdistyksen maksettavaksi vain murto-osa.⁵⁹

Radioaseman lähetinlaitteisto oli kokonaan radioyhdistyksen teknillisten asiantuntijoiden insinööri J.A. Simolan, Arvi Hauvosen, Lauri Tiitolan ja A.R. Allinnien suunnittelema. Lähetyssputkien ja anodi- sekä hehkuparistojen hinta nousi noin 40 000 markkaan. Myyjiltä saatiin kuitenkin 50 prosentin alennus lähetyssputkista mainosaikaa vastaan. Myös hehkuparistot (akut) myynyt Korpivaara & Halla Oy myönsi niistä 40 prosentin alennuksen, ja muutamilta sähkölikkeiltä kuten Tampereen Uudelta Sähkölikkeeltä saatiin aseman käytettäväksi tarvikkeita.⁶⁰

Kuitenkin vielä maaliskuussa 1925 radioaseman talous oli niin huono, että asemanhoitajan ehdottaessa radioyhdistykselle uuden tehdasvalmisteisen lähetyssmikrofonin hankkimista täytyi ehdotus hylätä. Vasta syksyllä 1926 voitiin omatekoisista mikrofoneista luopua, kun Suomalaisen Sähköosakeyhtiön Gotfried Strömbergin avulla saatiin edullisin ehdoin uusi ajanmukainen

lähetyssmikrofoni käytettäväksi.⁶¹

Keväällä 1925 yhdistyksen säännölliset kuukausimenot olivat noin 6000 markkaa ja aseman rakentamisvelkoja oli yhä maksamatta noin 50 000 markkaa. Pahassa rahapulassa yhdistyksen hallitus keksi kesäkuussa ehdottaa järjestettäväksi arpajaiset, joissa myytäisiin enintään 200 000 arpa kahden markan kappalehintaan. Sisäministeriön lupa koko maassa toimeenpantavista arpajaisista saatiin syyskuussa 1925. Arpajaiset oli toimeenpantava tammi-helmikuussa. Valtakunnallisten arpajaisten järjestäminen vaati kuitenkin aikaa, ja lopulta arpoja saatiin myydä toukokuuhun 1926 asti. Arpajaisten järjestelyjä johti arpajaistoimikunta rautatievirkamies Into Isakssonin johdolla.⁶²

Suurella työllä lähes kaikki arvat saatiin myytyä määräaikaan mennessä. Arpajaispalkintojen hankinnassakaan ei säästely luovutusta. Radioyhdistys lähestyi kirjeellä mm. Henry Fordia Detroitissa pyytäen arpajaispalkinnoksi yhtä Fordin T-mallin autoa. Fordin sihteeri vastasi pyyntöön kohteli-aasti, mutta totesi, ettei heillä ole mahdollisuutta toteuttaa kaikkia lahjapyyntöjä. Lopulta arpajaiset olivat kuitenkin Tampereen Radioyhdistykselle menestys. Niiden nettotulos nousi aina 265 000 markkaan asti.⁶³ Tampereen Radioyhdistyksen arpajaiset eivät jääneet ainoiksi laatuaan, sillä Tampereen esimerkkiä seurattiin myöhemmin Porissa ja Pietarsaareissa.⁶⁴

Yhdessä kuunteluluvista saatujen 55 500 markan ja mainostuottoina saatujen 10 700 markan kanssa yhdistyksen tulot nousivat vuonna 1926 yli 331 000 markan. Tällä ra-

Taulukko 1. Tampereen Radion tulot 1924–1926. Lähteet: Raevuori 1933, 64–67; Aamulehti 4.12.1927.

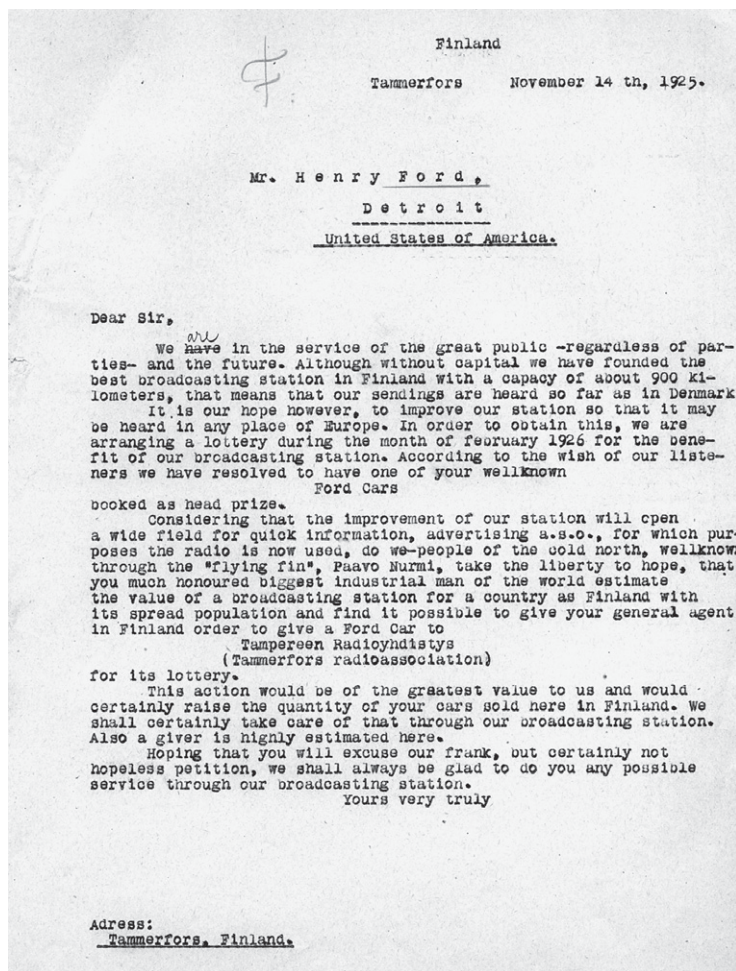
	Lahjoitukset	Kuuntelulupamaksut	Mainosmyynti	Arpajaistulot	Yhteensä (mk)
1924	18 700	6 570	–	–	25 270
1925	21 616	48 590	17 452	–	87 658
1926	–	55 427	10 729	265 048	331 204

halla yhdistys saattoi maksaa kaikki tavara-velkansa, ja radioyhdistyksen hallitus vapautui velkavastuista. Lisäksi voitiin toteuttaa radioaseman lähetystehon korotus sallittuun 500 wattiin, johon myönnettiin 1926 elokuussa 30000 markkaa. Tämän jälkeen radioaseman menot ja tulot pysyivät jotta-kuinkin tasapainossa, niin että maaliskuussa 1927 aseman apulaishoitajaksi voitiin palkata radioteknikko Georg Hoffström. Arvi Hauvosen siirryttyä myöhemmin Lahden suurasemalle Yleisradion palvelukseen, nimensä Hoffströmistä Horneksi vaihtanut Georg Horne jatkoi radioasemanhoitajana

Tampereella ensin Tammerkosken ja sitten Yleisradion Pyynikin asemalla aina eläköitymiseensä asti.⁶⁵

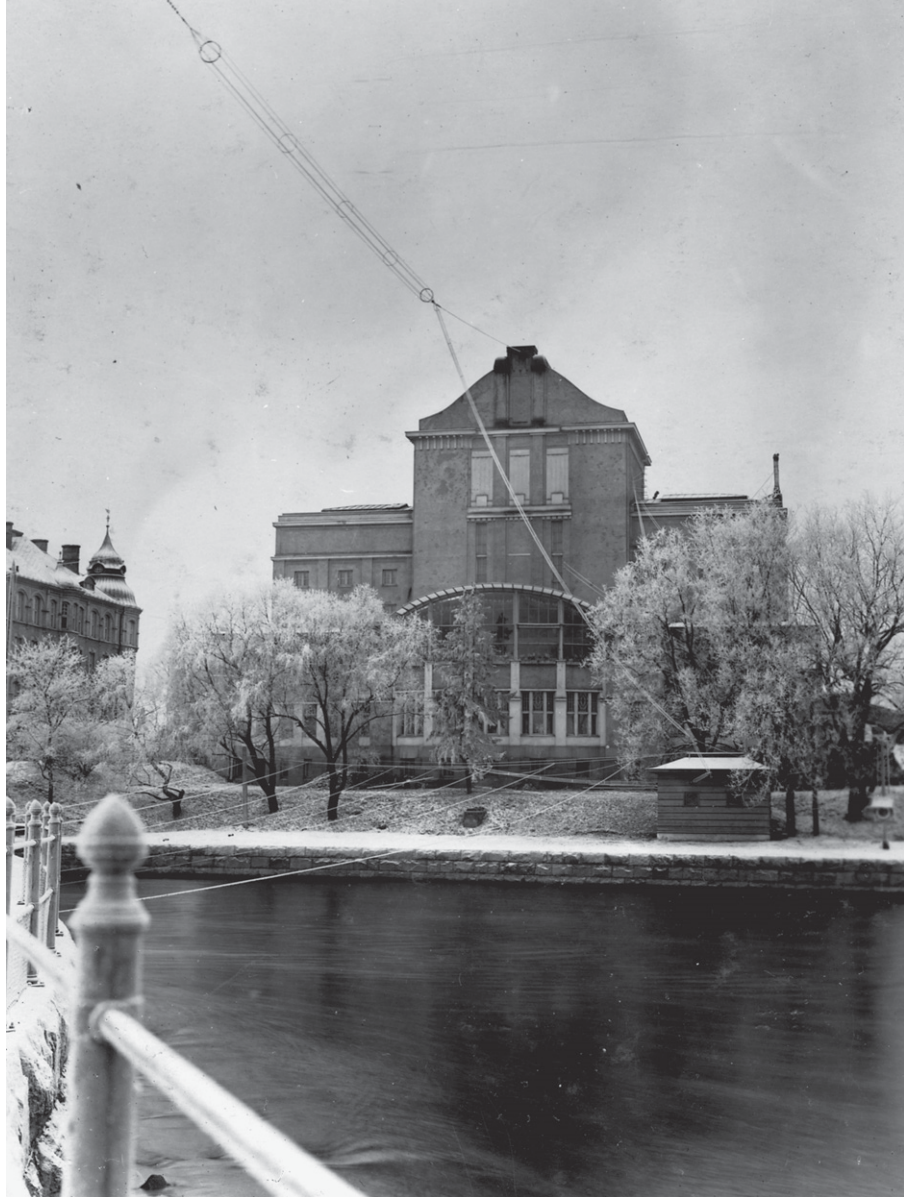
UUSI KEKSINTÖ MURTAUTUU KOTEIHIN

Tammerkosken radioaseman rakentaminen oli Tampereen Radioyhdistykseltä riskihanke, mutta toteuduttuaan se teki radiotoimintaa tunnetuksi niin Tampereella kuin laajemminkin Suomessa. Aseman saama kuuntelijapalaute jo Tammerkosken aseman ensimmäisistä testilähetyksistä marraskuussa 1924 oli innostunutta ja runsasta. Tampereen Radioyhdistyksen arkistossa on säilynyt kymmenittäin kuuntelijakortteja ja kirjeitä, joissa kerrotaan Tampereen Radion kuulumisesta vuoden 1924 lopulla lähes koko Suomessa aina Sodankylässä asti. Palaute



Tampereen Radioyhdistys lähetti marraskuussa 1925 kirjeen Henry Fordille, jossa se pyysi radioarpajaistensa pääpalkinnoksi Ford-autoa. Lähde: Tampereen Radioyhdistyksen arkisto. Museokeskus Vapriikki, Tampere.

Tampereen Radion marraskuussa 1924 aloittanut Tammerkosken asema ja sen antennirakennelma, joka koostui 34 metriä pitkästä ns. 6-lankaisesta häkistä sekä 8-lankaisesta vastapainosta, joka oli kiinnitetty kosken rannan kaiteisiin. Lähde: Georg Horne (Hoffström), Vapriikin kuva-arkisto.



oli Tampereen Radion kannalta lähes poikkeuksetta positiivista, tosin musiikki-
valinnat tuntuvat jo alusta asti herättäneen mielipiteitä puolesta ja vastaan. Tamperealaisilla radioaktiiveilla oli perusteltua syytä

ylpeyteen lukiessaan kirjettä, jossa kuuntelija Urjalasta helmikuussa 1925 kertoi kuinka: ”Saan taas lausua parhaat kiitoksetni Tampereen Radiolle. Sillä välin kun Helsingissä vain kokeillaan ja suunnitellaan ja ris(a)taan ja meinataan, toimii Tampereella täydellinen ja voimakas yleisradioasema, jonka esityksiä saa täydellä nautinnolla kuunnella neljä kertaa viikossa.⁶⁶”

Kuuntelijakorteissa ja kirjeissä nousee esiin myös kielitaistelu, joka Aitosuomalaisuuden liiton ja Akateemisen Karjala-Seuran perustamisen jälkeen 1922 kärjistyi ja heijastui myös yleisradiotoimintaan eri-

tyisesti Helsingissä. Tampereen Radio sai paljon palautetta, jossa sitä kiitettiin täysin suomenkielisestä ohjelmistosta. Helsingistä kun kuulemma kuuli vain ruotsia. Radio-ohjelmissä käytetty kieli ei lähes täysin suomenkielisessä kaupungissa aiheuttanut Tampereen Radiolle suurta päänvaivaa. Varsin pian se kuitenkin huomattiin hyväksi markkinointivaltiksi, jota virallisissa yhteyksissä muistettiin korostaa.⁶⁷ Niinpä Aamulehti Tampereen Radion toiminnasta kertoessaan saattoi kirjoittaa kuinka ”luke-mattomat kirjeet, kortit ja sähkösanomat onnittelivat ja kiittivät ensimmäistä asemaa,

joka levitti kaunista Suomen kieltä avaruuteen, jossa olivat tähän saakka kuuluneet vain vieraat kielet”.⁶⁸

Jonkinlaisena lopullisena Tampereen Radion läpimurtona koko kaupungin radioksi voidaan pitää kiistaa jumalanpalvelusten radioimisesta. Etenkin Tampereen Radiota maaseudulla kuuntelevat olivat esittäneet toivomuksia sunnuntaijumalanpalvelusten radioimisesta jostakin Tampereen kirkosta. Niinpä kesällä 1924 Radioyhdistys anoi kirkkovaltuustolta lupaa saada asentaa kaksi mikrofonia tuomiokirkkoon. Aluksi kirkkoherra, tuomiorovasti K.H. Seppälä suhtautui anomukseen myönteisesti. Kirkkovaltuuston kokoontuessa syksyllä asia osoittautui kuitenkin odotettua mutkikkaammaksi.⁶⁹

Kirkkoneuvosto nimittäin asettui anomusta kirkkovaltuustolle esitellessään kielteiselle kannalle. Tämä sai myös rovasti Seppälän epäilevälle kannalle, vaikkei hän nähnytkään anomuksessa mitään periaatteellista pahaa tai kirkolle sopimatonta. Kantoja perusteltiin sillä, että radio oli epäilijöiden mielestä vasta kokeilemisen ja uutuuden asteella oleva keksintö, eikä vielä sellainen, jolla voitaisiin kotien hartaustilaisuuksia edistää. Kun lisäksi osa jumalanpalveluksen merkitystä oli koko seurakunnan kokoontumisessa yhteen, ei radiolla nähty olevan merkitystä kirkon toiminnan edistämiseksi. Eräät papit arvelivat myös, että radiointi saattaisi vaikuttaa häiritsevästi heidän saarnaansa, kun koko kuulijakunta ei voinut nähdä edessään ja puheilmaisuun pitäisi näin kiinnittää entistä enemmän huomiota.⁷⁰

Anomuksen lopullinen käsittely osui kirkkovaltuuston kokoukseen 22. joulukuuta 1924. Tällä välin kirkkovaltuuston valmistusvaliokunta oli asettunut puoltamaan Radioyhdistyksen uudistettua anomusta, mutta valtuustossa tiedettiin olevan niin radioinnin kannattajia kuin tiukkoja vastustajiakin. Ennen kokousta Radioyhdistys pyysi

Aamulehteä julkaisemaan jumalanpalvelusten radiointia puoltavan kirjoituksen. Vaikka päätoimittaja Eetu A. Alha olikin hankkeen kannattaja, hän ei halunnut puoltavaa kirjoitusta julkaista, koska ei tiennyt lehden lukijoiden enemmistön suhtautumista asiaan. Aamulehti kuitenkin haastatteli eräitä kirkkovaltuuston jäseniä, jolloin heidän mielipiteensä tulivat julki. Haastatteluissa mm. rehtori K. Jaakkola ja kauppaneuvos Emil Aaltonen esittivät mielipiteensä jumalanpalvelusten radioinnin puolesta. Vielä kirkkovaltuuston kokousta edeltävänä iltana Yrjö Raevuori piti radiossa hanketta puoltavan puheen.⁷¹

Radiointikysymyksestä syntyi kirkkovaltuuston kokouksessa odotetusti pitkä keskustelu. Vastustajat pelkäsivät kirkon radioinnin myötä jäävän ilman sanankuulijoita ja totesivat, ettei vastaavaa radiointia ollut vielä järjestetty Helsingissäkään. Tähän tosin vastattiin, ettei Helsingissä vielä ollut radioasemaakaan ja, että aiemmin samana vuonna sekä Iso-Britannian, että Ruotsin radioasemat olivat ryhtyneet radioimaan jumalanpalveluksia. Kun asiasta lopulta äänestettiin, kannatti jumalanpalvelusten radiointia kolme neljäsosaa valtuuston jäsenestä, neljäsosan vastustaessa.⁷²

Kirkkoneuvosto asetettiin valvomaan, että Radioyhdistys hoitaisi radioinnin vakavasti ja arvokkaasti. Tekniset järjestelyt, eli kuparijohtojen vetäminen tuomiokirkosta radioasemalle ja mikrofonien sekä vahvistimen asentaminen kirkkoon, suoritettiin mahdollisimman nopeasti. Sunnuntaina helmikuun 1. päivänä 1925 alkoivat jumalanpalvelusten viikoittaiset radioinnit Tampereen tuomiokirkosta. Muutamaa viikkoa myöhemmin Tampereen Radio sai jo vastaanottaa kiitoskirjeitä jumalanpalvelusten radioinnista aina Pohjois-Ruotsin suomenkielisiltä seuduilta asti.⁷³

Varsin pian todettiin, että radiointi ei vähentänyt kirkossakävijöiden määrää, vaan sen avulla saatiin uusia kuulijoita, jotka ei-

vät muuten olisi voineen jumalanpalvelusta kuunnella. Paremman kuuluvuuden saamiseksi Tampereen Radioyhdistys sai pian luvan asentaa lisämikrofonit myös tuomiokirkon alttarille ja kellotorniin. Seurakunta korvasi Radioyhdistykselle myös radioinnista aiheutuneet kulut vuosittaisella avustuksella yhdistyksen toimintaan. Tampereen esimerkkiä seurattiin myös muissa kaupungeissa. Varsin pian kirkkolähetykset saivat suuren suosion Suomen muidenkin radioasemien ohjelmistossa ja lisäsivät näin osaltaan radion kuuntelijoiden määrää.⁷⁴

Tampereella saadut kokemukset erilaisista radio-ohjelmista kuten jumalanpalvelusten radioinnista, rikkoiivat osaltaan ennakoluuloja ja muuttivat suhtautumista radioon uutena tiedotusvälineenä. Kun suomalainen yleisradiotoiminta näin alkoi saada kulttuurisen muotonsa, se samalla ensimmäistä kertaa tempausi mukaansa ns. suuren yleisön. Tämä nopeutti osaltaan koko maan yleisradiokysymyksen ratkaisua ja valtion aktivoitumista asiassa.

TAMPEREEN RADIOSTA OSAKSI YLEISRADIOTA

Vuosina 1923–1926 radiotekniikan kehitys ja käyttöönotto oli ollut huomattavan nopeaa. Sitä voidaan hyvällä syyllä verrata vaikkapa Internetin läpimurtoon 1990-luvun lopulla. Kun Suomen Yleisradion toiminta vähitellen syyskuussa 1926 käynnistyi, alkoi radioyhdistysten aika yleisradiotoiminnan hoitajina Suomessa lähestyä loppuaan. Yleisradion asema ei kuitenkaan aluksi ollut erityisen vahva. Koska sillä ei vielä ollut omaa lähetinkalustoa, piti Yleisradion ohjelmia välittää radioyhdistysten ns. maaseutuasemien kautta. Tampereen, Porin ja Lahden radioyhdistyksiltä rahapulasta kärsinyt Suomen Yleisradio vaati aluksi ohjelmansa välittämistä 200 markkaa lähetykserralla. Radioyhdistykset pitivät kuitenkin hintaa

liian korkeana. Tampereen Radioyhdistys tarjosi vaihdossa myös Tampereella tehtäviä ohjelmia Yleisradion välitettäväksi kahdesti kuukaudessa. Lopulta sovittiin, että Tampereen Radio lokakuun 15. päivästä 1926 alkaen maksoi korvauksena Yleisradiolle 100 markkaa lähetykserralla.⁷⁵ Radio-ohjelmat välitettiin Tampereelle puhelinlinjoja pitkin Helsingin Unioninkadun studiosta. Samasta Suomen Radioyhdistykseltä Yleisradiolle periytyneestä studiosta oli jo syksystä 1925 lähtien välitetty Tampereelle releoitavaksi Suomen Radioyhdistyksen ohjelmia, joten suurta muutosta ei Yleisradion ohjelmien alkaminen heti merkinnyt.⁷⁶

Vasta kun professori Viljo Ylöstalo toukokuun lopussa 1926 jätti valtioneuvostolle ehdotuksen suuraseman rakentamisesta Lahteen valtion varoilla, oli paikallistenkin radioyhdistysten otettava asiaan kantaa. Tampereen Radioyhdistys otti tällöin aloitteen ja kutsui muut maaseudun radioyhdistykset Tampereelle neuvottelukokoukseen. Kesäkuun 12.–13. 1926 pidettyyn kokoukseen saapuivat edustajat Porin, Keski-Suomen (Jyväskylä), Lahden ja Mellersta Österbottens (Pietarsaari) radioyhdistyksistä. Vaikka uusi suurasema saattoi merkitä maaseutuasemien loppua, radioyhdistykset päätyivät lopulta keskustelun jälkeen kannattamaan suuraseman rakentamista, vaikka pienemmille releasemillekin nähtiin yhä tarvetta.⁷⁷

Yhteistoiminnan ylläpitämiseksi ja maaseuturadioasemien etuja valvomaan päätettiin Tampereen kokouksessa perustaa maaseuturadioyhdistysten keskustoimikunta. Sen saavutukset jäivät kuitenkin vähäisiksi. Toimikunta kokosi lähinnä tarpeelliset tilastotiedot ja kustannuslaskelmat maaseutukaupunkien radioasemista, joille pian oli Yleisradiossa käyttöä.⁷⁸ Zilliacus toteaa, että maaseuturadioiden keskustoimikunta perustettiin lähinnä jo tuolloin havaittavissa olleen alistussuhteen peittämiseksi.⁷⁹ Yleisradio oli toimintansa alussa yhä pääkau-

punkikeskeinen toimija, mutta sen asema valtakunnallisen ohjelman tuottajana oli ajamassa maaseutuasemia yhä riippuvaisemmiksi Helsingistä. Vaikka järjestöjen omistama Yleisradio valtiollistettiin varsinaisesti vasta vuoden 1934 radiolaissa, ymmärrettiin se Tampereellakin alusta asti pääkaupungin valtiollisena toimijana.⁸⁰

Vihdoin tammikuun 15. päivä 1927 Yleisradio lähestyi Tampereen Radiota kirjeellä, joka alkoi seuraavasti: ”Sen johdosta, että kaikki yleisradiotoiminta maassamme ensi helmikuun alusta keskittyy meidän käsiimme, pyydämme ilmoittaa, että haluten saada käyttää myös Teidän arv. asemanne yleisradiolähetyksiin, olemme ajatelleet yhteistoiminnan tapahtuvan niin, että saatamme kaikilta yleisradioasemilta tarkat kustannusarviot, määräämme niille ylläpitokustannukset, joiden yli kullekin asemalle voimme suorittaa määrätyn osan niistä maksuista, joita saamme valtiolta Teidän asemanne piirissä lunastettujen kuuntelulupien mukaan.”⁸¹

Tampereen Radiolla oli tarvittavat luvut valmiina toimitettavaksi Yleisradiolle. Kuten Yleisradion kirjeessä korostettiin, aikaakaan ei paljoa ollut, koska helmikuun alusta 1927 voimaan astuneen uuden radiolain mukaan radiolupien perintä siirtyi valtiolle. Pakollinen lupamaksu oli 100 markkaa radiovastaanottimelta. Yleisradio sai lupamaksutuotoista 85 prosenttia. Yleisradion tehtävänä oli tuottaa radio-ohjelmaa vähintään viisi tuntia päivässä ja huolehtia ohjelmien välittämisestä ns. maaseutuasemille. Tämä tarkoitti mm. toimivia kaukopuhelinlinjoja ohjelman välitykseen ja myös asemien avustamista taloudellisesti.⁸²

Tampereen Radion toimitettua kustannuslaskelman Yleisradiolle, päästiin maaliskuun alussa 1927 aloittamaan neuvottelut kulkulaitos- ja yleisten töiden ministeriön, Suomen Yleisradion ja Tampereen Radion välillä. Neuvotteluasetelma oli mielenkiintoinen. Vaikka Tampereella oli innolla ke-

hitetty oman kaupungin radioasemaa, tilanteen oletettiin olevan väliaikainen kunnes isompi kansallinen toimija ottaisi yleisradio-toiminnan Suomessa hoitaakseen. Silti on merkillepantavaa kuinka nopeasti ja helposti myös Tampereella, jossa oma yleisradioasema oli menestynyt Suomessa parhaiten, suostuttiin Yleisradion ”alihankkijan” rooliin. Tuohon aikaan vain noin kymmenen henkilöä työllistänyt ja vuonna 1926 lähes 190 000 markkaa tappiota tuottanut Yleisradio nimittäin tarvitsi Suomen kuuntelumuimman radioaseman, Tampereen Radion, lupamaksutuloja ja lähetykskalustoa.⁸³

Neuvotteluista ei kuitenkaan tullut helppot. Tampereen Radioyhdistyksen johtokunta oli laskenut aseman käyttökustannukset ja esitti, että Tampereen asema tarvitsi vuodessa avustuksena 120 000 markkaa ja 10 prosenttia kuuntelualueensa lupamaksuista, jotta lähetystoimintaa pystyttäisiin hoitamaan nykyisessä laajuudessa. Suomen Yleisradio katsoi summan kuitenkin omaan budjettiinsa nähden liian korkeaksi. Tampereen Radion edustajat kuitenkin muistuttivat, että valtio ottaessa radiotoiminnan hoitaakseen, ei Tampereella enää olisi toivoakaan vapaaehtoisista lahjoituksista ja avustuksista, joita asema nyt sai.⁸⁴

Kun pitkissä neuvotteluissa ei saavutettu osapuolia tyydyttävää tulosta, katsoi Tampereen Radion edustaja syyskuun alussa neuvottelut rauenneiksi ja ilmoitti Tampereen Radion keskeyttävän lähetyksensä kunnes Radioyhdistystä tyydyttävä ratkaisu asiaan olisi saatu aikaan. Tässä tilanteessa Yleisradio taipui, koska pelkäsi lupamaksutulojen menetystä Tampereen Radion kuuluvuusalueelta, joka oli yksittäisistä asemista Suomen suurin. Lopullisessa sopimuksessa Yleisradio sitoutui maksamaan taannehtivasti helmikuun alusta 1927 lähtien Tampereen Radiolle 20 prosenttia tämän sopimuksessa määritellyn kuuluvuusalueen lupamaksutuloista tai vähintään 10 000 markkaa kuukaudessa. Sopimus allekirjoi-



Georg Horne sulkee Tammerkosken radioaseman lopullisesti maaliskuussa 1930 uuden Yleisradion Pyynikin aseman aloittaessa lähetyksensä. Lähde: Vapriikin kuva-arkisto.

tettiin 21.9.1927 ja sillä Tampereen Radion todellinen määräysvalta siirtyi Suomen Yleisradio Oy:lle. Tampereen Radioyhdistys velvoitettiin ylläpitämään yleisradioasemaa, jolta lähetettiin Yleisradion ohjelmia sovittuun aikaan. Mainosten lähettäminen oli sopimuksessa kielletty, ja Yleisradiolla oli oikeus pyydettäessä saada tarkistaa Tampereen Radioyhdistyksen tilit.⁸⁵

Vaikka uusi radiolaki tai Yleisradion kanssa tehty sopimus ei estänyt Tampereen Radioyhdistystä tuottamasta myös omaa paikallista ohjelmaa, sopimuksen myötä Tampereella tehdyt ohjelmat lopuivat nopeasti.⁸⁶ Jo aiemmin tieto tulossa olevasta yleisradiotoiminnan keskittämisestä oli vähentänyt innostusta omaan ohjelmatuotantoon.

Mitä enemmän ohjelmia välitettiin Helsingistä, sitä nopeammin paikallisuus Tampereen Radion ohjelmista väheni, ja samalla väheni myös paikallisyhteisön kiinnostus tukea alueen omaa asemaa.⁸⁷ Ja juuri tuo tuki oli ollut Tampereen Radion ehkä tärkein menestystekijä. Rahoituksen tullen nyt Yleisradion kautta valtiolta mikään ei myöskään kannustanut omaan ohjelmatuotantoon. Lisätuloja siitä ei ollut mahdollista saada kun mainostaminenkin oli kielletty. Niinpä paikallisuus Tampereen Radiossa kutistui pian sunnuntaisin Tampereen tuomiokirkosta radioituihin jumalanpalveluksiin. Lisäksi vuoden 1927 lopulla alettiin toisinaan pitää erityisiä Tampere-iltoja, joiden ohjelmista huolehti Tampereen Radioyh-

distys. Myös ulkomaisten asemien ohjelmaa releoitiin yhä parina iltana viikossa.⁸⁸

Vaikka olosuhteet oman paikallisen ohjelmatoiminnan jatkamiselle näin muuttivat mahdottomiksi, Tampereella ei oltu tietämättömiä oman aseman menestyksen salaisuudesta. Tämä ilmenee Tampere-laisten vastauksesta Yleisradion saneltuun yhteistoimintaesitykseen 20. tammikuussa 1927. Siinä Tampereen Radioyhdistys ensimmäisessä kappaleessa kirjoittaa Yleisradiolle seuraavasti: ”Kuten mahdollisesti tietänne, on asemamme ehkä ainoa koko maassa, joka on kehittynyt puhtaasti yleisön harrastuksen tukemana, siis ilman minkäänlaisia kaupallisia intressejä.”⁸⁹ Jo aikalaisille oli tärkeää korostaa, että Tampereen Radio oli ennen kaikkea kansalaisyhteiskunnan eikä liike-elämän tai valtion hanke.

Tässä mielessä Tampereen Radiosta löytyi myös ns. yhteisöradion (*community radio*) piirteitä.⁹⁰ Vaikka yhteisöradioita on pidetty selvästi myöhempänä keksintönä, oli jo Tampereen Radiolla yhteisöradiolle tyypillinen yhdistys- tai säätöpohjainen omistus. Sen toiminta oli luonteeltaan voittoa tavoittelematonta, ja yhdistyksen jäseniksi voitiin hyväksyä jokainen hyvämaineinen henkilö. Tampereen Radioyhdistyksen sääntöjen mukaan sen tehtävänä oli ylläpitää ja avustaa radioaseman toimintaa Tampereen kaupungissa. Toiminta tietyllä alueella ja yhteisön mahdollisuus ottaa yhdistyksen kautta osaa aseman toimintaan toteutuivat siis Tampereen Radion kohdalla. Paikallisten orkestereiden ja näyttelijöiden käyttö ja oman kaupungin jumalanpalvelusten radiointi olivat kaikki yhteisöradiolle sopivia piirteitä. Myös aseman rahoituksesta merkittävä osa tuli lahjoituksia paikallisilta yrityksiltä ja myöhemmin myös kaupungilta sekä seurakunnalta.

Kun mietitään yleisradiotoiminnan syntyä Suomessa, vaikuttaisi siltä, että juuri laajempi ja tiiviimpi suhde paikallisyhteisöön eli kansalaisyhteiskunnan mukaan saami-

nen oli se menestystekijä, mikä Tampereen Radiolla oli muihin varhaisiin radioasemiin verrattuna. Juuri se teki Tampereen Radiosta Suomen ensimmäisen merkittävän yleisradioaseman.

FM Jouni Keskinen työskentelee suunnittelijana historian oppiaineessa Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikössä. Hän on tutkinut maailmansotien välisen ajan Tampereen historiaa ja harrastaa DX-kuuntelua. Artikkelit perustuu Keskinen Tampereen yliopistossa *Radio 90 vuotta Suomessa* -juhlaseminaarissa 1.11.2013 pitämään esitelmiään.

Tämä artikkeli on vertaisarvioitu. *Tekniikan Waiheita* kiittää arvioijia arvokkaista kommentteista.

¹ Myös monet keskeiset Suomen varhaista radiohistoriaa käsittelevät yleisteokset ovat Yleisradion historioita. Näitä ovat Vilho *Suomen Yleisradion vanha historia* (1951), Yleisradion epäviralliseksi historiaksikin sanottu Pirkko Tulpon (toim.) *Radioamatööreistä tajuntateollisuuteen* (1976) sekä virallinen kolmiosainen *Yleisradion historia 1926–1996* (1996). Harvoja poikkeuksia on Ville Zilliacuksen *Radio ennen Yleisradiota* (1983).

² Lyytinen 1996, 18.

³ Ilmonen 1996, 24.

⁴ Zilliacus 1983, 8; Raevuori 1933, 7.

⁵ Raevuori 1933, 8; Suomi 1951, 20.

⁶ Lyytinen 1996, 18.

⁷ Raevuori 1933, 6.

⁸ Kiuasmaa 1982, 140–141, 312; Leino-Kaukiainen 1991, 142.

⁹ Nuoren Voiman Liiton historia 1963, 148; Zilliacus 1983, 11.

¹⁰ Ilmonen 1996, 24.

¹¹ Raevuori 1933, 7–9.

¹² Alliniemi 1963, 293; Raevuori 1933, 9.

¹³ Raevuori 1933, 10.

¹⁴ Raevuori 1933, 11.

¹⁵ Zilliacus 1983, 19–20. Suomen Kuvalehti nro 47, 1923. Suomen Kuvalehti 1924, s.1732.

¹⁶ Ilmonen 1996, 24. Zilliacus 1983, 12. Suomi 1951, 22, 26.

¹⁷ Nuori Voima 1924, 187.

¹⁸ Raevuori 1933, 12. Lyytinen 1996, 19.

¹⁹ Raevuori 1933, 13.

²⁰ Raevuori 1933, 15–16.

- ²¹ Ilmonen 1996, 25.
- ²² Lyytinen 1996, 19–20.
- ²³ Raevuori 1933, 37. Suomi 1951, 30. Myös Tampereen Radioyhdistys teki lokakuussa 1924 periaatepäätöksen oman radio-orkesterin perustamisesta, mutta siihen ei asemalla ollut koskaan varaa. Raevuori 1933, 79–80.
- ²⁴ Raevuori 1933, 37. Lyytinen 1996, 19. Ilmonen 1996, 28.
- ²⁵ Lyytinen 1996, 20.
- ²⁶ Lyytinen 1996, 20–21
- ²⁷ Raevuori 1933, 30–32
- ²⁸ Raevuori 1933, 33–34. Valtioneuvoston päätös 16.4.1924, Tampereen Radioyhdistyksen arkisto.
- ²⁹ Raevuori 1933, 36.
- ³⁰ Vihonen 2011. Zilliacus 1983, 8. Ilmonen 1996, 28.
- ³¹ Lyytinen 1996, 22.
- ³² Ilmonen 1996, 158.
- ³³ Aamulehti 4.12.1927. Raevuori 1933, 13–14.
- ³⁴ Allinniemi 1953, 243. Allinniemi 1963, 293. A.R. Allinniemi kirjoitti Tampere-seuran julkaisemaan kotiseutulehti Tammerkoskeen Tampereen varhaisesta radiotoiminnasta kertoneet artikkelit kun Tampereen radio täytti 30 ja 40 vuotta.
- ³⁵ Allinniemi 1963, 293–295
- ³⁶ Keskinen & Peltola & Suodenjoki 2005, 265. Raevuori 1933, 56. Suomi 1951, 49–50. Tulppo 1976, 27.
- ³⁷ Raevuori 1933, 77–78
- ³⁸ Ala-Fossi 2005, 138.
- ³⁹ Allinniemi 1963, 294. Raevuori 1933, 75–80.
- ⁴⁰ Suomi saavutti kisoissa 37 mitalia, 14 kultaa, 13 hopeaa ja 10 pronssia ollen maiden mitalitilastossa toinen. Suomi kesäolympialaisissa 1924, http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomi_kes%C3%A4olympialaisissa_1924 (luettu 2.9.2013).
- ⁴¹ Raevuori 1933, 78–79; Lyytinen 1996, 91–98.
- ⁴² Allinniemi 1963, 294–295; Raevuori 1933, 56, 88–89.
- ⁴³ Raevuori 1933, 42, 89; Arvi Hauvosen haastattelu 29.10.1973.
- ⁴⁴ Arvi Hauvosen haastattelu 29.10.1973; Vihonen 2011.
- ⁴⁵ Aamulehti 4.12.1927; Raevuori 1933, 91.
- ⁴⁶ Tampereen Radioyhdistyksen arkisto, Arpajais-toimikunnan keräyskirje 20.11.1925.
- ⁴⁷ Briggs & Burke 2002, 220–222.
- ⁴⁸ Vihonen 2011; Helsingin Sanomat 15.6.1925.
- ⁴⁹ Weibull 2013, 36–37; Salokangas 1996, 435. Radiohistoria – Om Sveriges Radio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3113&artikel=1971599> (luettu 2.10.2014).
- ⁵⁰ Lyytinen 1996, 21–22; Tulppo 1976, 33; Zilliacus 1983, 51–55.
- ⁵¹ Briggs & Burke 2002, 160–161; Zilliacus 1983, 55; Tulppo 1976, 23–24.
- ⁵² Vihonen 2011.
- ⁵³ Raevuori 1933, 60–61.
- ⁵⁴ Raevuori 1933, 60–62. Rahanarvon muunnos laskettu Tilastokeskuksen rahanarvokertoimella 1860–2012, http://www.stat.fi/til/khi/2012/khi_2012_2013-01-15_tau_001.html.
- ⁵⁵ Raevuori 1933, 64.
- ⁵⁶ Raevuori 1933, 62.
- ⁵⁷ Raevuori 1933, 63.
- ⁵⁸ Tampereen Radioyhdistyksen arkisto, kirjeet 1924–1925; Raevuori 1933, 63. Rahanarvon muunnos laskettu Tilastokeskuksen rahanarvokertoimella 1860–2012, http://www.stat.fi/til/khi/2012/khi_2012_2013-01-15_tau_001.html.
- ⁵⁹ Raevuori 1933, 40.
- ⁶⁰ Raevuori 193, 42.
- ⁶¹ Raevuori 1933, 51.
- ⁶² Raevuori 1933, 65–66.
- ⁶³ Tampereen Radioyhdistyksen arkisto, kirjeet 1925–1926; Raevuori 1933, 65.
- ⁶⁴ Suomi 1951, 36–37.
- ⁶⁵ Raevuori 1933, 67.
- ⁶⁶ Tampereen Radioyhdistyksen arkisto, kuuntelijakortit ja kirjeet 1924–1925.
- ⁶⁷ Raevuori 1933, 55–56.
- ⁶⁸ Aamulehti 4.12.1927.
- ⁶⁹ Raevuori 1933, 80–81.
- ⁷⁰ Raevuori 1933, 81–82.
- ⁷¹ Raevuori 1933, 82–85.
- ⁷² Raevuori 1933, 85–86.
- ⁷³ Tampereen Radioyhdistyksen arkisto, kuuntelijakortit ja kirjeet 1925; Raevuori 1933, 86–87.
- ⁷⁴ Raevuori 1933, 87–88.
- ⁷⁵ Raevuori 1933, 68; Ilmonen 1996, 28–29.
- ⁷⁶ Vihonen 2011.
- ⁷⁷ Raevuori 1933, 110–111.
- ⁷⁸ Raevuori 1933, 112–113.
- ⁷⁹ Zilliacus 1983, 66.
- ⁸⁰ Ilmonen 1996, 29; Raevuori 1933, 96; Salokangas 1996, 435. Myös Helsingin ja Lahden radioasemat olivat alusta asti valtion omistuksessa ja Tampereelle 1930 valmistuneen Pyynikin asemankin rakensi lopulta valtio.
- ⁸¹ Oy Yleisradio Ab:n kirje Tampereen Radiolle 15.1.1927, Tampereen Radioyhdistyksen arkisto.
- ⁸² Raevuori 1933, 69–70.
- ⁸³ vrt. Zilliacus 1983, 47–48, 66–67.
- ⁸⁴ Raevuori 1933, 70. Sopimusluonnos Yleisradion ja Tampereen Radioyhdistyksen välillä 5.8.1927, Tam-

pereen Radioyhdistyksen arkisto.

⁸⁵ Raevuori 1933, 71–72. Sopimusluonnos Yleisradioon ja Tampereen Radioyhdistyksen välillä 5.8.1927, Tampereen Radioyhdistyksen arkisto; Aamulehti 4.12.1927.

⁸⁶ vrt. mm. Ala-Fossi 2005, 140–141.

⁸⁷ vrt. myös Zilliacus 1983, 66.

⁸⁸ Raevuori 1933, 91; Aamulehti 4.12.1927.

⁸⁹ Tampereen Radioyhdistyksen kirje Oy Yleisradio Ab:lle 20.1.1927, Tampereen Radioyhdistyksen arkisto.

⁹⁰ Fraser & Restrepo Estrada 2001, 3–4.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Tampereen Radioyhdistyksen arkisto, Museokeskus Vapriikki, Tampere.

Vapriikin kuva-arkisto, Tampere.

Lahden kaupunginmuseon kuva-arkisto, Lahti.

Lehdet

Aamulehti 1927.

Helsingin Sanomat 1925.

Nuori Voima 1924.

Suomen Kuvalehti 1923, 1924.

Tammerkoski 1953, 1963.

Artikkelit ja haastattelut

Allinniemi A.R., Maamme yleisradiotoiminta alkoi Tampereella 30 vuotta sitten. Tammerkoski 1953, s. 243–244.

Allinniemi A.R., Minkälaisissa olosuhteissa maamme ensimmäinen yleisradioasema toimi Tampereella 40 vuotta sitten. Tammerkoski 1963, s. 293–295.

Arvi Hauvosen haastattelu 29.10.1973: Radiopioneerit tamperelaisella ullakolla, Arvi Hauvonen kertoo muistojaan. Ylen Elävä arkisto, http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/radiopioneerit_tamperelaisella_ullakolla_97048.html#media=98261. (Kuunneltu 22.8.2013).

Kirjallisuus

ALA-FOSSI, Marko. *Saleable Compromises: Quality Cultures in Finnish and US Commercial Radio*. Tampere University Press, Tampere 2005, <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6213-0> (luettu 4.11.2014).

BRIGGS, Asa & BURKE, Peter. *A Social History of the Media*. Polity Press, Cambridge 2002.

FRASER, Colin & RESTREPO, Estrada Sonia. *Community Radio Handbook*, UNESCO, Paris 2001, <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001245/124595e.pdf> (luettu 5.11.2014).

KESKINEN, Jouni & PELTOLA, Jarmo & SUODEN-JOKI, Sami. *Tamperelaiset – Tehdaskaupungin väestö, alue ja asuminen 1918–1940*. Tampereen museot, Tampere 2005.

KIUSMAA, Kyösti. *Oppikoulu 1880–1990: Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun*. Pohjoinen, Oulu 1982.

ILMONEN, Kari. *Yleisradion historia. 3. osa, 1926–1996: tekniikka, kaiken perusta*. Yleisradio, Helsinki 1996.

LEINO-KAUKIAINEN, Pirkko. "Lasten lehdistön avartuva maailma". Teoksessa *Suomen lehdistön historia 9: Erikoisaikakauslehdet*. Päiviö Tommila (päätoimittaja). Kustannuskiila, Kuopio 1991.

LYYTINEN, Eino. "Perustamisesta Talvisotaan". Teoksessa *Yleisradion historia 1926–1996, osa 1*. Yleisradio, Helsinki 1996.

Nuoren Voiman Liiton historia. Toim. Aarne Laurilaet al. Akateeminen kustannusliike, Helsinki 1963.

RAEVUORI, Yrjö. *Tampereen Radio – kymmenvuotistvaiheet*. Tampereen radioyhdistys, Tampere 1933.

SALOKANGAS, Raimo. *Yleisradion historia. 2. osa, 1949–1996: aikansa oloinen*. Yleisradio, Helsinki 1996.

SUOMI, Vilho. *Suomen Yleisradio 1926–1951*. OY Yleisradio Ab, Helsinki, 1951.

TULPPO, Pirkko (toim.) *Radioamatööreistä tajuntateollisuuteen: puoli vuosisataa suomalaista yleisradiotoimintaa*. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen julkaisuja n:o 31/1976. WSOY, Porvoo 1976.

VIHONEN, Lasse. *Radion varhaisvuodet Suomessa*. Painamaton artikkeli 2011.

WEIBULL, Lennart. "New Media Between Technology and Content". Teoksessa Monika Djerf-Pierre & Mats Ekström (toim.), *A History of Swedish broadcasting: communicative ethos, genres and institutional change*. NORDICOM, Göteborg 2013.

ZILLIACUS, Ville. *Radio ennen Yleisradiota*. Oy Yleisradio Ab, Helsinki 1983.